

Poëzie

P.H. de Vries – brigade-generaal der cavalerie bd*

Wat is dit nu weer? Hoezo poëzie. Dat hoort niet bij militairen. Militairen zijn immers grofbesnaard en houden niet van fijnzinnige formuleringen waarin diepe gedachten worden verwoord. Militairen houden helemaal niet van lezen, laat staan van poëzie. Militairen houden ervan dingen te doen. En als er niets valt te doen, dan houden ze van barbecue en bier. Zo zit dat en niet anders.

Maar poëzie heeft wel degelijk een functie die ook militairen moet aanspreken. Door middel van poëzie kunnen ook militaire doelen worden nagestreefd. Het kan bijvoorbeeld de tucht versterken. Reeds in de Griekse en Romeinse oudheid werd poëzie gebruikt om militaire deugden te roemen en de sneuvelbereidheid te stimuleren. Horatius dichtte reeds 'Dulce et decorum est pro patria mori' ('Het is zoet en waardig voor het vaderland te sterven').

Ook in latere eeuwen is poëzie gebruikt om de strijdlust aan te wakkeren. Naar aanleiding van het uitbreken van de Vierde Engelse Oorlog dichtte Scheurleer (sic) in 1780: 'T zal dan eindelyk eens lukken dat der Battavieren moed zich niet meerder laat verdrukken door het Engelsche gebroed' om in de twaalfde strofe te vervolgen met: 'Waar gij raakt of niet, 't is alles even goed de zee wordt rood geveerd door stinkend Engelsch bloed'.

In 1857 was het weer eens goed raak. Ditmaal waren de Fransen aan de beurt. In een 'Lierzang

* Normaliter treft u op deze pagina's een bijdrage van commodore E.J. Oliemans of kolonel F. Matser aan. De redactie heeft brigade-generaal De Vries bereid gevonden een column te schrijven aangezien commodore Oliemans voor een korte uitzending enige tijd in Afghanistan is geweest.

op de verdedigers van het kasteel' wijdde Boswel maar liefst 34 strofen aan de verdediging van de citadel van Antwerpen. Hij dichtte onder meer: 'Wat dreef u aan, verbitte Gallen op ons u wrokkend oog te slaan en weer met kracht van duizendtallen verraad en onregeet bij te staan. Wat volk misbruikt zijn krachten zo of scheurt ge u in beklemden woede de diepe wond opnieuw te bloeden en zoekt gij wraak voor Waterloo?'

In de Eerste Wereldoorlog doet na de aanvankelijk even euforische gedichten een ander genre opgeld. Er ontstaan gedichten die de verschrikkingen van de oorlog schilderen en de thuisblijvers in morele zin de maat nemen. Siegfried Sassoon dichtte omstreeks 1916: 'You smug-faced crowds with kindling eye who cheer when soldier lads march by, sneak home and pray you 'll never know the hell where youth and laughter go'.

Dit soort gedichten speelde een belangrijke rol in de beeldvorming over de oorlog. Enerzijds werd afgerekend met de misvatting dat de oorlog slechts een spel was. Anderzijds werden de offeringen van de militairen indringend onder de aandacht gebracht van het grote publiek. Een trend die in de Tweede Wereldoorlog werd voortgezet. Als voorbeeld hiervan een strofe uit het gedicht Polliciti Meliora ('Ons was beter beloofd') van Frank Thompson: 'Write on the stones no words of sadness only the gladness due that we, who asked the most of living knew how to give it too'.

Een andere categorie die ontstond waren gedichten rond de verwerking van het oorlogsleed. Eén daarvan is zeer succesvol geweest. Het betreft

het gedicht van John McCrae waarvan de eerste strofen luiden:

'In Flanders field the poppies blow
between the crosses row on row'.

De klapproos is uitgegroeid tot het internationale symbool van oorlogsgraven. Met name in het Verenigd Koninkrijk wordt deze traditie in ere gehouden.

Na de verschrikkingen van twee wereldoorlogen, de dreiging van de Koude Oorlog en politiek uiterst omstreden oorlogen in onder meer Vietnam, Afghanistan en de Balkan zijn het vooral anti-oorlogsgedichten die worden gepubliceerd. Een goed voorbeeld hiervan is het gedicht 'A just war' van David Roberts dat hij schreef naar aanleiding van de Kosovo-oorlog in 1999:

'You killed our families
So we kill yours
This is a just war
They said
And we will go on killing
Just until everyone is dead'.

Kortom, poëzie heeft wel degelijk een militaire dimensie. Het gaat dan ook niet aan dat militairen poëzie irrelevant vinden. Het tegendeel kan waar zijn. Als voorbeeld van een relevant gedicht mag gelden 'Arithmetic on the frontier' van Rudyard Kipling uit 1886. Het betreft het optreden van Britse troepen in Afghanistan en ondanks het feit dat dit gedicht 119 jaar geleden is geschreven, zijn de parallellen met de actualiteit verbluffend.**

'Wat is het toch prachtig en o zo bijzonder
om na een jaar of zeven stug studeren
op van allerlei, om dan – o wonder

ook het krijgsbedrijf te mogen leren.
Maar de kogel op zijn onbestemde reis
fluistert: alle vlees valt voor mijn zeis.

Jaren een fors bedrag aan schoolgeld uitgegeven
om lichaam en geest te vormen en te kneden
om dan door moordzucht voortgedreven
de vijand gewapend tegemoet te treden.
En wat is er dan terecht gekomen
van al onze ambities en mooie dromen?

Plots aan de grens een schermutseling
een wilde rit door een ravijn vol huiver
een vermogen besteed aan opleiding
valt door een kogel van nog geen stuiver.
Zo begaafd te zijn, de trots van het eskadron
en als een konijn neergelegd, zonder pardon.

Geen enkele filosofische premisse
laat staan de taal der ouden
zal een kogel je doen missen
of een zwaardhouw tegenhouden.
Hoe hard je ook steekt, hoe snel je ook schiet
van een overmacht – ook nog zo simpel –
win je niet.

Een enkel eigendom uit ons kamp ontvreemd
betaalt de rekening voor zes jaar school
van een kind door ons optreden ontheemd
en waarvan wij zeggen: 't is maar een mongool.
Maar dankzij zijn scherpe blik en diepe haat
legt hij de makker neer die naast je staat.

De inheemse horden zwermen over het veld
terwijl wij van verre worden gebracht
ten koste van heel veel tijd en geld
om die wilden te temmen met onze macht.
Maar al die sneuvelen door ons overweldigend vuur
kosten niets, wij daarentegen zijn peperduur'.

** Vertaling door de auteur